

MAGYAR VILÁG

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
II. KER., FŐ-UTCZA 4. SZ.
KÉZIRATOKAT NEM ADUNK VISSZA.

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.
MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre 10 K. Negyedévre 2-50 K.
Félévre 5 K. Egyes szám ára 20 fill.

FŐSZERKESZTŐ:
DR. DEMJANOVICH EMIL.
(telefon-száma: 57-70)

SZÉPIRODALMI FŐMUNKATÁRS:
LAMPÉRTH GÉZA

FELELŐS SZERKESZTŐ:
CSUDÁKY BERTALAN
(telefon-száma: 41-24)

TARTALOM: Márczius. *Szávay Gyula.* — A Rákóczyak és a munkácsi püspökség. *Fraknói Vilmos.* — Bölcsődal. *Katona Lajos.* — Rákóczi itél. *Lampérth Géza.* — A földrengésről. *Zéta.* — Olvasóinkhoz. — Irodalom. — Művészet. — A hétről. — A szerkesztőség üzenetei. — Hirdetések.

Márczius.

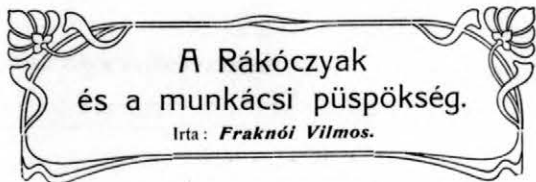
Most nézd a fákat! feszült izmokkal
Hogy állnak sorba, körbe itt:
Mind majd kicsattan a büszkeségtől,
Úgy mutogatja rügyeit.

Minden rügy egy-egy rejtett reménység,
Mely zsendül s fészket bontogat;
Mindegyik egy-egy kész megfogamzott
S még ki nem mondott gondolat.

Minden rügy egy-egy bizó ígéret,
Jövendőről, mely jönni fog.
Minden rügy egy-egy szerelmes szívből
Még ki nem pattant nyílt titok.

Amint kipattan, varázsa vész és
Lesz közönséges lomb, virág.
Most nézd az erdőt, most nézd a fákat,
Amint szívükből göggel kiárad
A márcziusi ifjúság!

Szávay Gyula.

Azok a lelkes férfiak, akik a «magyar világ» eszményeinek szolgálatára a «Magyar Világ» megindítását elhatározták, egy pillanatig arra gondoltak, hogy a folyóiratot «Rákóczi népe» cím alatt bocsátják közre. Ugyanis erre az elnevezésre igényt tartanak a magyar és szláv ajkú görögkatholikusok, amióta II. Rákóczi Ferencz meleg elismerésének kifejezésével jutalmazta meg személyéhez és ügyéhez hűséges, hazafias ragaszkodásukat.

De régibb és szorosabb kapcsolatot is állott fenn közöttük és a Rákóczy-ház között, amelynek fejei a XVI. század végétől a XVIII-ik elejéig, mint a munkácsi vár és uradalom birtokosai, a munkácsi püspökségre kegyuri joghatóságot gyakoroltak.

Ezen viszony történetének teljes felderítése a «Magyar Világ» egyik méltó feladatául szolgálhat, amelyre e sorok írója néhány szerény adalékkal kívánja a szakférfiak és a közönség érdeklődését irányítani.

I.

A Rákóczy-ház nagyságának megalapítója, *Zsigmond*, ki Bocskay után erdélyi fejedelemmé választott, az első volt ki, noha csak ideiglenesen, Munkács urává lett akképpen, hogy őt a vár és uradalom birtokosa Mágócsy András 1590-ben bekövetkezett halála előtt, kiskorú fiainak gyámjává és uradalmának, számadási kötelezettség nélkül teljehatalmú administratorává nevezte ki.¹⁾

Éppen ebben az időben üresedett meg a munkácsi püspökség, mely ekkor papjaival és hiveivel együtt a keleti szakadár egyházhoz tartozott.

A püspökség betöltésének módjára nézve az a különös gyakorlat honosodott meg, hogy a püspök, a magyar királyoktól nyert felhatalmazás alapján, maga nevezte ki utódját, a munkácsi zárda szerzeteseinek hozzájárulásával.²⁾

Rákóczy Zsigmond szakított ezzel a gyakorlattal. A hatalmas főúr nem törődött az elhunyt püspök és a szerzetesek óhajtsáival; maga szemelt ki egy papot, László ardnáhi lelkész, kit a püspöki székre emelt és költséggel ellátva, Moldvaországba küldött, hogy ott magát a schismatikus metropolita által felszenteltesse.

Azonban László vladika háladatlanak bizonyult. Mivel igényeit Rákóczy ki nem elégítette, 1597-ben Rudolf király elé járult panaszával.³⁾ Mikor azután Prágából Munkácsra visszatért, Rákóczy kiméletlenül éreztette vele neheztelését; elfogatta őt és féslesztendeig tömlöczben tartotta, majd papjainak közbenjárására szabadonbocsátotta ugyan, de birtokairól száműzte.⁴⁾

Mintegy négy évtizeddel Rákóczy Zsigmond ideiglenes munkácsi szereplése után, fia I. György fejedelem 1632-ben királyi adományozás alapján a munkácsi vár és uradalom örökös ura lett.

Ekkortájt halt meg a Bethlen Gábor fejedelem által 1627-ben kinevezett Gregorovics János püspök. Ez visszatérve a régi gyakorlathoz, végrendeletében maga jelölte ki utódját Taraszovics Vazult, kit azután a papság is megválasztott főpapjává. (1633.) Rákóczy György megnyugodott ebben és ajánlólevéllel ellátva, fölszentelés végett Moldvába bocsátotta őt, majd a következő év elején a maga részéről

¹⁾ *Szálgyi Sándor.* A Rákócziak kora Erdélyben. (Budapest 1868.) 9. lap.

²⁾ V. ö. e sorok írójától: A magyar királyi kegyuri jog. (Budapest 1895.) 388. lap.

³⁾ A Prágából visszatérő püspök és kísérei részére kiállított királyi menedéklevelet közli *Basilovits*: Brevis notitia fundationis Theodori Koriatovits. (Kassa 1790.) I. 38. lap.

⁴⁾ Ezeket 1642-ben Bereg megyében kihallgatott tanúk vallomásaiból tudjuk. (Történelmi Tár. 1887-ik évfolyam.) 136-138. lapokon.

a püspökséget neki adományozta, erről kiállított oklevelében a végrendeleti kijelöléséről és a választásról is megemlékezve.⁹⁾

Azonban míg ezen eljárással jogtiszteléről tett tanúságot, utóbb visszatért atyja erőszakos egyházpolitikájához.

Lippay György 1637-ben egri püspökké nevezetvéni ki, odairányozta törekvéseit, hogy a szomszéd munkácsi egyházmegyét a katolikus egyházba visszavezesse. Felszólításai Taraszovics részéről kedvező fogadtatásra találtak. De Rákóczy el volt határozva arra, hogy az uniót megakadályozza.

A fejedelem éppen úgy járt el vele, mint atyja László püspökkel. Rendeletére a munkácsi vár kapitánya által kiküldött darabotok a munkácsi kolostor templomába nyomultak s az ott miséző főpapot elfogván, egyházi öltönyeiben a vár tömlőcébbe hurczolták; mire a kapitány a püspökség és a kolostor összes javait lefoglalta. (1640.)

Az országbíró és a felsőmagyarországi főkapitány, majd maga III. Ferdinánd király az 1641-ik év elején rendeleteket bocsátottak a munkácsi kapitányhoz, hogy a foglyot haladék nélkül bocsássa szabadon, de célt nem értek.

Ekkor az 1641-ik év nyarán a király külön követet küldött Erdélybe a fejedelemhez, akit figyelmeztetett, hogy a püspök elfogatásával az egyházi rend kiváltságai, a korona tekintélye és az ország törvényei ellen súlyos sérelmet követett el, a mit, mivel nem Erdély, hanem Magyarország területén történt, ha a fejedelem jóvátenni elmúasztaná, nem hagyhatna megtorlás nélkül; egyéb-iránt a fejedelemnek szabadságában áll, amennyiben a püspök ellen jogos panaszai vannak a törvényes lépéseket megtenni.¹⁰⁾

A fejedelem azonban nem adta meg magát. Azt vitatta, hogy a munkácsi püspök a munkácsi vár birto-
kosának földesuri joghatósága alatt áll, minélfogva neki joga van a püspököt, ha kihágásokat követ el, megfenyíteni; egyszersmind azt állította, hogy Taraszovics a fenytésre rászolgált. Ajánlkozott, hogy mindezt tanukkal hiteles formában fogja igazolni.

Csakugyan megkeresésére az országbíró 1641 végén meghagyta Bereg vármegye közönségének, hogy tanukat hallgasson ki az általa formulázott következő kérdések iránt: «Tudja-e tanu, hogy Munkács várától függöttenek a munkácsi püspökök? hogy a püspökök közül, ha valami vétekbe estenek, az urak közül valamelyik megbüntette volna, avagy megfogatta volna és a város fogságban tartotta volna és a klastromból kiűzték volna? hogy valamelyik az urak közül, akik Munkács várát bírták, ha állottak-e más püspököt? hogy a mostani vladika aszerint járt és cselekedett-e tisztében amint az előbbienek, úgymint esketésben, bírságvételekben, papok szentelésében és egyebekben, melyek tisztéhez illettek volna?»

Az 1642-ik év elején 59 tanu — köztük 10 lelkész — hallgattatott ki. Ezek mindannyian magyar nyelven lettek vallomásaikban a fejedelem jogi álláspontját támogatták, és a püspök által joghatósága gyakorlásában állítólag elkövetett visszaélések hosszú sorozatát adták elő.¹¹⁾

Ennek daczára a fejedelem Taraszovicsot 1642 tavaszán szabadon bocsátotta és lefoglalt vagyonát visszaadta; de, a király ismételt közbenjárása daczára, nem engedte meg, hogy püspöki székét újból elfoglalhassa; minélfogva III. Ferdinánd Kállót jelölte ki neki tartózkodási helyül és évdíjt utalványozott részére.¹²⁾

⁹⁾ Az okiratokat közli *Basilovits*. 57 és kk. I.

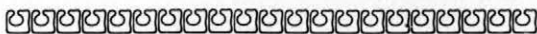
¹⁰⁾ A királyi utasítást közli *Basilovits*. 68.

¹¹⁾ Az ezen kihallgatásokról felvett érdekes jegyzőkönyvet kiadta *Lehoccky* I. a Történelmi Tár 1887-ik évfolyamában. 128–143.

¹²⁾ *Basilovits*. 73–82.

Taraszovics 1648-ban bekövetkezett halála előtt Rosz-tosinszky Partheniust jelölte utódjává, ki a papság által is megválasztatván, megjelent az ugyanazon évben a Lippay György primás által egybehívott nagyszombati nemzeti zsinaton és mind a maga, mind a papság nevében bejelenté csatlakozását a katolikus egyházhoz.

Azonban ugyanakkor I. Rákóczy György halála után özvegye, Lorántfi Zsuzsánna lett Munkács úrnője. Ez a katolikus egyház elleni gyűlölettel vezérelve, nemcsak megakadályozta Partheniust abban, hogy püspöki székhelyén megjelenjék, hanem a görög szakadáshoz ragaszkodó papok egyikét püspökké nevezte ki és csakis az ehhez szító papokat tűrte meg uradalmában.¹³⁾ (Folytatjuk.)

Galicziai és bukovinai rutén népdalok.

Bölcsödál.

*Álom megy az ablak alatt,
Szender meg a sövény mellett.
Szól az álom a szenderhez:
— Mondd csak, hol hálunk az éjjel?
— Ahol meleg szobát lelek
S benne édes kicsi gyermek,
Ott hálunk meg ma éjszaka,
A kicsikét elringatva.*

Bukovinai változat:

*Álom, álom téj be,
Az ablakon férj be;
Sövény mellett áll az álom,
A szendertől kérdi halkkal:
— Hol hálunk az éjjel?
— Kis meleg kunyhóba',
Hol szép kis fiúcska.
— Csicsi baba, tente szépen
Körtéfának a tövében.
Kivirágzik a körtefa.
Majd megnő a kicsi baba;
Gyümölcs érik a körtéfán,
Talpra áll majd a kis babám;
Körtét a fa lehullatja,
Kis babuska felkapkodja.*

Fordította: **Katona Lajos.**

Rákóczi íté.

Írta: **Lampérth Géza.**

A Halál nevezetű kaszás vitéztől nem félt a kurucz katona. Annyiszor volt találkozása és úgy összeszokott vele már, hogy utóbb szinte jó cimborája lett. A labancz-czal való viaskodásában sokszor jött segítségére s a győzelmes tusa után a fringias vitéz vidáman koczcintott kaszás bajtársa egészségére. Hogy aztán néhanapján a két hű cimborája is hajbakapott egymással és a kaszás véletlenül úgy találta földhöz teremteni a fringiaszt, hogy ottragadt — hát ez is igen közönséges és természetes dolog vala. A legjobb barátok közt is megesis az ilyesmi...

Hanem egyszer a szent-györgyi mezőkön üttöt tábort a karabélyosokra mégis csak rájlesztett egy kicsit a kaszás.

¹³⁾ *Nires* M. *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae s. Stephani.* (Innsbruck. 1885.) 845, 846.

Egy szép napon ugyanis ott az történt, hogy halva tatálták *Villám* hadnagyot, akinek ez a szép név csak a kurucz neve vala, mert voltaképpen *De Villars*-nak nevezték, lévén a Frankusok országából jött jövevény-katona.

Nem a csatamezőn találták pedig halva, mert ez is közönséges és természetes dolog lett volna, ijedésre okot nem adó, legfőleg ha egy sóhajtásra, hogy:

— No lám, szegény *Villám* pajtás, téged még a babád se sirathat meg, mert haj, messzi van ide az a Páris-ország ...

Szép virágos kis kertben, violák meg piros rózsák között feküdt piros vérében *Villám* hadnagy. A Szentgyörgyi-kúria egy muskátlis ablaka alatt éppen, amely ablakon belül minden violánál, rózsánál és muskátlinál szebb virág virított. Fialat, szép menyecske, a karabélyosok vicekapitányának, *Szentgyörgyi* Miklósnak ifjú felesége.

Ez már, nemde, egy kissé különös dolog vala?

Az ijedés azonban mégis csak akkor kezdődött, a mikor *Szentgyörgyi* kapitánytól elvették a kardját és gyilkosság gyanúja miatt a hadi bíróság színe elé idézték.

*

A hadi bíróság elítélte *Szentgyörgyi* Miklóst.

Bizonnyossá vált ugyanis s a vádlott maga is beismerte, hogy a gyilkosság napján, portyázó útjából visszatérőben, benézett feleségéhez és öreg édes anyjához. Kétségtelenül megállapították azt is, hogy a gyilkos golyó a kapitány karabélyából ment *De Villars* szívébe. Nyilvánvalóvá lőn az, hogy *Szentgyörgyi* kapitány többször hevesen összetűzött a hadnagygyal, mivel táborszerte suttoztak róla, hogy *De Villars* szemét vetett a kapitányné asszonyra ...

Mindezt nem tagadta *Szentgyörgyi* kapitány.

— Világos tehát, mondá a bíróság, hogy a gyilkos vagy a kapitány, vagy háza népe, vagy katonái közül valaki az ő tudtával, beelegyzésével, avagy egyenes parancsára. Így van-e avagy másképen? — feleljen a kapitány. Es ha nem ő a gyilkos, nevezze meg azt, mert kell, hogy ösmerje ...

Szentgyörgyi kapitány sápadt arczzal, de egyenesre emelt fővel, nyílt, bátor tekintettel állt bírái előtt. Az utolsó pontra nézve megtagadott kereken minden fölvilágosítást és csak ennyit mondott:

— A lelke nyugodt. Várom ítéletemet ...

Kajaly Pál, a generális főhadbíró, elfogultságtól reszkető hangon hirdette ki a kemény ítéletet. Szinte látszott, hogy a saját szívébe vág minden szava. De hát mit tegyen ő? A Hadi Regula világosan mondja, hogy «az gyilkosok és emberölők halállal lakolnak» ... Neki pedig a Hadi Regula parancsol.

Az ítéletmondás után azonban tüstént fejedelem úrhoz, *Rákóczi*hoz sietett, hogy informálja a dolgok mibenállásáról, mielőtt az ítélet végrehajthatnák. Kár lenne azért a szép, jó vitézért ... Hátha a fejedelem másképen ítél, ő megteheti, neki nem parancsol a Hadi Regula ...

És *Rákóczi* Ferencz megösmervén a dolgot a maga való igaz mivoltában, újra törvényt rendelt *Szentgyörgyi* kapitány fölött. A főbíró székét most ő maga foglalta el.

— A lelke nyugodt, többet most sem mondhatok! — felelt előtte is *Szentgyörgyi* rendületlen állhatatossággal. És nyílt férfias tekintettel nézett imádot vezére szelid, jószágot sugárzó s mély tiszteletre indító szemébe. Mintha csak arra kérte volna: mondd ki az utolsó ítéletet, ha akasztófa. ha golyó, ha börtön, csak végezzünk, mert kínosabb az élet így ...

És mély csendben felállt a fejedelem és ítél:

— Nyugodt lehet a lelked, *Szentgyörgyi* kapitány! Te ölted légyen bár meg a léha lelkűt, ki kertet virágai közé szennyes lábbal lépett, mégsem vagy te gyilkos.

A hitves-becsület szent, mint az a zászló, melyet annyi dicsőséggel vitt kezded csatáról-csatára. Szent és olyan hóféhér és szűzi tiszta, hogy reá szenny egy makulányi sem tapadhat! E kettő védelmében sebet — halált is! — osztani nem aljas bűn, de ragyogó virtus az! Szabad vagy *Szentgyörgyi* kapitány ...

E pillanatban feltárult az ajtó s ősz hajú, dült arcú aggastyán lépett be.

— Fiam, én édes fiam! — kiáltott a kapitány szívére vetve magát, — óh csakhogy még életben találak ... Azután térdre rogyott a bírák asztala előtt!

— Bírák ... halgassatok meg — tördelte fuldokolva — én vagyok a gyilkos ... nem a fiam ... halljátok? Én ... én! ... Én öltem meg a gaz csábítót ... a menyem becsületére tört ... Én öltem meg ...

— De csak azért, édes apám, mert te kaptad előbb kézbe a fegyvert, — mondá nyugodtan *Szentgyörgyi* kapitány és szeliden fölemelte a végképen kimerült, megtörtött aggastyánt.

— Ítéletem úgy atyádnak szól, — mondá fejedelem, *Szentgyörgyi* kapitányhoz fordulva, — ám ez által is fényesebben ragyog a te virtusod, vitézem.

A földrengésről.*

I.

Megdöbben a véges emberi ész azon óriási katasztrófák hallatára, amelyeket oly rövid időközökben a természet gyilkoló és irgalmat nem ismerő jelenségei okoznak. Századok bámulatra méltó alkotásai néhány másodperc alatt romokban hevernek előttünk, ha szilajabb mozgásba jönnek a természet csodálatos erői. A fantasztikus színekben pompázó napfölkelt meg viruló életről beszél s a boldogság ragyogó tükre messze mért-földeken át csillogtatja ragyogó színeit s a pazar fényözönben a gyarló ember, méltóságosan és büszkén tekint maga körül, mintha mondaná: ime — én vagyok a természet ura! És mi történhetik?! ... Alkonyatkor a nagy alkotások helyén már csak a komor színeivel lehangelő temető fekszik előttünk. Temető — élet és alkotás nélküli semmisség! Valóban, megdöbbenve nézzük a katasztrófák színhelyét s elgondolozunk azon, hogy a tudósok hat-ezer éves szakadatlan bűvárkodását a hatalmas természet nemcsak hogy el nem ismeri, de még jóindulatába se fogadja. Ez az anyag, ez az ősi erő, amelyet nem ismerünk s ez a miszticizmus kódéba burkolt végtelenség nem más, mint a véges emberi elme szignaturája, mely fölött maga az istenség mint *eszme* áll, melyhez a kultúra folytán közelebb és közelebb jutunk ugyan, de a tökéletes megismerés reményéről le kell mondanunk — egyszer s mindenkorra! A természettudományok papjai tehetetlenül állanak a borzalmasan csodás, természeti jelenségek hatása alatt és fájdalmas érzéssel eltűnődhetnek a felett, hogy vajjon hány ezer esztendőket követel még tőlük a nagy «*Mindenség*», az ő titkai kifürkészéséhez.

Az az óriási földrengés, mely néhány nap előtt *Formosa* szigetén több ezer emberéletet követelt áldozatul és százezrek szorgalmas kezemunkáját egy pillanat alatt megsemmisítette. — ez mindnyájunk előtt ismeretes. Ehhez hasonló — sőt az emberáldozatok számát tekintve, talán még nagyobb szerencsétlenség volt az, melyet az 1811. évi márczius 26-án történt *caracasi* földrengés okozott.

Caracas városa a *Morne Garou* nevű vulkánhoz igen közel fekszik. 1811. márczius 26-dikán már a kora reggeli órákban türhetetlen hőség uralkodott. Tiszta, áttetsző volt a levegő s az égboltozaton egyetlen báránnyfelhő sem mutatkozott. Éppen *Nagycsütörtök* napja volt s az *El Quartel de san Carlos* tanyán egy ezred katona már ünnepi díszben állott, hogy részt vegyen a szokásos

* A *Formosa* szigeten történt földrengési katasztrófa alkalmából, természettudományi rovatunk vezetője, néhány érdekes jelenséget fog elmondani olvasóinknak a földrengés köréből. Szerk.

körmenetben. Az ünneplő tömeg a templomok felé igyekezett. Egyszerre csak, hangos földalatti dörög szólat meg, melytől rögtön rettenetes erejű földrengés követett.

Egy röpké pillanat alatt óriási pusztulás képe tárult a szemlélő elé.

A százötven láb magas *Alta Gracia* templom impozáns gyámszlopaival együtt, apróra zúzott halommá vált. Hasonló sors érte a város csaknem minden épületét. Este felhőtlen volt az ég s a hold fényedő rávilágított azokra a romokra, melyek között néhány másodperc alatt több ezer ember lelte a sírját. — Minden pihent odalent, a szürke romok alatt, csak a rettenetes vulkanikus erők nem csöndesedtek el, mert még mindig nem bukkantak rá az erupciók rendes útjára. A hatalmas rázkódások nap-nap mellett ismétlődtek. A földalatti szörnyeknek csak április 27-én sikerült megnyitni a *«Morae Garou»*-nak egyik elzárult tölcsérét s — oly távolságban, mint a milyen Evruz és Páris között van — irtózatos dübörgéssel felzendült a kiszabadult foglyok örömrivalgása.

Nem érdektelen dolog az emberiség sorsába oly mélyen belejátszó földrengések jelenségeit figyelemmel kíséreni. Olvasóink között akadnak talán olyanok, akik kétkedéssel fogadják azt az állítást, hogy a földrengés mindennapos jelenség. S hogy mégsem hallunk minden nap borzalmat gerjesztő szerencsétlenségről, ez onnan van, mert a földrengés lökéseinek irányai ebben elsőrendű szerepet játszanak. Ha a lökések többé-kevésbé függőlegesen érik a talajt, ez sohasem jelent veszedelmet; de ha a rengés ferden éri a talajt, a szabadba kell menekülnie minden élő lénynek, ha ugyan marad ideje a menekülésre.

Az elemi csapások közül egyedül talán a földrengésről állíthatjuk, hogy az ellene való védekezés csak elméleti úton eszközölhető. Az idők folyamán — úgy a tudomány, mint a naiv néphit fellállított bizonyos feltevéseket, melyekből, mint megbízható előjelekből, következtéseket iparkodtak levonni — a bekövetkezendő földrengésekre. Így pl., ha a csörgedező pataknak hirtelen megcsappan az árja, ha a kutak zavarosak lesznek, vagy ha a mágneses műszerek nyugtalanokdnak. *Humboldt* Sándor szerint azonban, sok esetben még a földalatti morajoknak vagy dörgéseknek sem lehet mindenkor azt a jelentőséget tulajdonítani, mintha azok biztos előjelei volnának a földrengésnek. Bizonyos fokig a tapasztalat igazolja, hogy az olyan községek, melyek laza, homokos talajon épültek, kevésbé vannak kitéve a földrengés okozta károknak, mint a köves, sziklás vidéken fekvők. Amennyire a tudományos megfigyelések igazolják, mindössze talán egy esetben lehetne a földrengési katasztrófákat elkerülni ha az épületeket úgy építhetnők, hogy azoknak fő tengelye a lökések irányvonalával megegyezzen.

És ki tudná élethűen leírni a tengernek azt a rettenetes háborgását, amely a szárazföld alatti megrázkódástól keletkezik? A tenger vize ilyenkor messze, a rendes határokron belül, mintegy összehúzódik, majd irtózatos erővel visszacsapódik a partokhoz, melyeken leírhatatlan pusztítást visz végbe. A peru-chilei partvidék lakói jobban rettegnek ettől az ú. n. földrengésokozta dagálytól, mint az igazi rengésektől. A földrengés által keletkezett dagály legnagyobb morfológiai hatását ezideig az Indiai Óceánban és annak melléktengereiben észlelték. A bibliából ismeretes *Noe*-korabeli vízözönnek csodálatos történetét, amelyet *Suess* az *Izdubar* eposzban remek természeti igazsággal leírt vízözönnel azonosít, földrengésokozta dagálynak kell tulajdonítanunk. Ennek az óriási katasztrófának a beállásánál három jelentékeny körülmény játszott közre. Az első az, hogy a hajdani Mesopotamia iszapos terület volt, a második, hogy egy hatalmas földrengés a perzsi öböl hullámaival oly erővel zúdította a partokhoz, hogy (és ez a harmadik ok) az óriási nyomás a talajvizet a felszínre erőszakolta, mely egyidőben mindenütt pusztító áradást okozott.

Áldozatul esett eme csodálatos természeti tüne-ménynek Krakatau szigete és környéke. E katasztrófa alkalmával történt, hogy a Krakatau szigeténél mélyben fekvő helyeket jöllehet tetemesen távolban fekvőtek, mint pl. Batávia) a tenger hullámai annyira elárasztottak, hogy az óriási víztömeg, melynek magassága a harmincz métert is meghaladta, mint valami kompakt fal hömpölygött tova.

Igen gyakoriak a tengeralatti földrengések is, de ezek összehasonlíthatatlanul sokkal enyhébb lefolyásuk

az előbbieknél. Ha valamely hajót egy ilyen természetű földrengés ér, megéri ugyan a rázkódást, de a környező víztömegre elenyésző befolyása van. Fizikai szempontból a tűnemény azonban rendkívül érdekes. A hajót a láthatatlan erők mintegy fölemelik, útját nem képes folytatni, megáll, jöllehet a hajó kapitánya teljes gözt vezénnyel — hogy előrehaladhasson, de mindhiába. A személyzet azt hiszi, hogy zátonyra kerültek. E sorok írójának alkalma volt egy olyan tengerészkapitánnyal beszélni, akinek hajója, midőn egy ízben az Indiai-Oceánon át Ausztrália felé igyekezett, hasonló tengerrengésbe jutott. «Midőn a szokatlan jelenség bekövetkezett, — mondotta a nagyképzettségű kapitány — a tenger felületén apró körhullámok mutatkoztak, a hajó körül a víz erősen sustorgott, úgy látszott, mintha forrt volna, itt-ott, közelebb és távolabb hatalmas vízsugarak szökkentek a magasba s az egész látvány olyannak tűnt föl, mintha óriási szökőkutak erőpróbája lett volna.»

A tengerrengések az eddigi megfigyelések szerint — valószínűleg a tenger fenékén végbemenő vulkanikus kitérésekből származnak. Erejök nem oly nagy, hogy a belőlük kitóduló gőz és hamutömeg a víz felszínére tudna kerülni, avagy veszedelmes hullámhengeket alkotni. A pontos hőmérő azonban, melylyel a tenger vizét ilyenkor megszókták mérni, mindenkor megmutatja, hogy ez a különös jelenség, mely a teljes gözzel működő hajót is megállítja, — vulkanikus természetű. (Folytatjuk.) *Zéta*.

OLVASÓINKHOZ

Szerkesztőségünkhez újabban ismét oly nagy számmal érkeztek az üdvözlő levelek, hogy azokra külön-külön lehetetlen válaszolnunk. E helyt fejezzük ki tehát meleg, hálás köszönetünket mindazoknak, a kik lapunkat első lépések szíves jóindulattal támogatni kegyesek voltak. Ezt a szíves jóindulatu támogatást kérjük továbbra is, egyúttal jelezzük, hogy technikai okokból, több mutatványszámot nem küldhetünk. A következő számot tehát már csak azok kapják meg, a kik előfizetésüket főszerkesztőnk DR. DEMJANOVICH EMIL címére (VIII, József-körút 14.) idejében beküldik.

Jövő számunkban felelős szerkesztőnk tollából egy érdekfeszítő utirajz közlését kezdjük meg, melyre előre is felhívjuk olvasóink figyelmét.

IRODALOM

Emlékezzünk! . . .

Debreczen Jókai-ünnepé.

Innen-onnan két éve lesz már, hogy a virágos május egy szomorú napján örök pihenésre hajtotta szép nemes fejét Jókai Mór. A mi legnagyobb és legedesebb szavú mesemondónk s minden nemzetek — és talán minden idők — legnagyobbjai között is méltó büszkeségünk. Mert bár izzig-vérig magyar, szívének, lelkének, fantáziájának minden szálával a mi édes anyaföldünkbe gyökerező volt, mégis úgyszólván az egész művelt világra szórt a ő szelleme dús kincseit.

Ebből a mi kegyetlen nagy elszigeteltségünkéből, amelyből magyar író műve, magyar szellem terméke alig szabadulhat túl a határsorompókon, az ő isteni nagy talentuma diadalmasan kiszáryalt és becsületet szerzett a magyar névnek és dicsőséget a magyar szellem alkotó geniejének.

Jókai műveit ma már a világ minden részében, minden művelt nyelven olássák, ismerik, szeretik. És a hol Jókait olvassák ott megösmérik, megszeretik az ő nemzetét is. Mert hiszen Jókai, mikor nem is rólnak, akkor is a mi lelkünkben, a mi ajkunkkal mesél.

Két éve lesz immár...

Eltemettük akkor szépen (oh, jól értünk ehhez!) megsirattuk, meggyászoltuk mélyen a mi édesszavú nagy mesemondónkat. Sírját elborítottuk gazdagon virággal s elhatároztuk, hogy emlékéit hozzá méltóan köben, ércben dicsőítjük.

... Virág a sírján rég elhervadt és emlékezetét sem kő sem érc nem hirdeti mindmaiglan. És reménység sincs arra, hogy egyhamar hirdethesse. Az adakozásra hívó szózat szinte elhangzott a pusztában. Csak lelkes ifjúságunk köréből (ők érzik, milyen nagy kincsünk Jókai költészetét!) érkezik olykor egy-egy visszhang valamely önképzőkori emlékünnepe s némi szerény adomány alakjában.

Különbö csend, mélységes, elszomorító, közönyös némaság...

Ebben a közönyös némaságban csendült fel e héten a debreczeni «Csokonai Kör» Jókai-emlékünnepeinek lelkes hangja.

Vajha ébresztő lenne ez a hang az alvóknak s vajha követnék Csokonai városának példáját vidéki városaink és azoknak irodalmi körei első sorban.

Emlékezzünk! Mert amikor nagyjainkról megfeledekezünk, bizony-bizony magunkról megfeledekezünk meg!...

* * *

A debreczeni «Csokonai-Kör» Jókai-emlékünnepe oly fényes keretben és értékes tartalommal folyt le, amilyenre bármelyik fővárosi irodalmi társaságunk is büszke lehetne.

Gérsi Kálmán, a kör elnökének szép megnyitó beszéde után Oláh Gábor kollegiumi tanár olvasta fel «Jókai és Debreczen» című magvas és színes tollal megírt tanulmányát. Azután a «Petőfi Társaság» hódolt egykori dicsőült elnökének: Lampérth Géza, a társaság tagja «Strófák Jókai emlékezetére» cz. ünnepi költeményét adta elő nagy hatással, Herczeg Ferencz, a társaság elnöke pedig szabad előadás keretében Jókai több, eddig ismeretlen levelét mutatta be. A rendkívül érdekes levelek, melyeket Hegedűs Sándorné úrasszony szívszességéből olvasott fel, részint Jókai gyermekkorából (két verset köszöntő apjához), részint bűjösája idejéből (édes anyjához) valók s nagybecsű irodalmi ereklyeszámba mennek. A közönség szinte megilletődötten hallgatta Jókai szívének e meleg, intím megnyilatkozásait s a szellemes előadót zajosn megtapsolta. Végül Tornyai Lajos, a debreczeni szintársulat tagja szavalta el művészi színezéssel «Az új földesúr» egy megkapó gyönyörű részletét.

Ör.

Toldy Ferencz.

A Magyar Tudományos Akadémia ez évi ünnepi díszülését, mely a múlt vasárnap folyt le, Toldy Ferencz emlékezetének szentelte, születése századik évfordulója alkalmából.

Toldy Ferencz megérdemli, hogy emlékezetének ünnepet szenteljünk, munkás életét felidézünk az ő dicsőségére s a mi buzdulásunkra. Gyönyörű nagy magyar munkát végzett ez a német születésű ember! Gyermekkorában a neve is (Schedel), a nyelve is német volt. Magyarul csak később, az iskolában tanult meg. S a nyelvvél együtt megtanulta, megszerette nemzetünk múltját is, főképpen irodalmunkat, a melynek gazdag anyaga akkor még feldolgozatlanul s jórésze ismeretlenül hevert elfelejtve könyvtárak és archívumok porában. Toldy fél-századra terjedő szakadatlan munkával felkutatta, összegyűjtötte, rendszerbe foglalta a rengeteg anyagot s megteremtette a magyar nemzeti irodalomtörténetet, mely méltán vallja őt «atyjá»-nak.

A díszülést Berzeviczy Albert, az Akadémia elnöke nyitotta meg nagyhatású, formában és tartalomban egyaránt kitűnő beszéddel, melynek lendületes befejezése így hangzott:

Szálljunk szembe a kételkedő kishitűséggel és fásult közönytől is és soha egy perczig se kételkedjünk abban,

hogy nemzetünkben megvan a képesség s a hivatás is minden téren, a tudományén is. fölküzdeni magát az elsőik közé s hogy ha mindenki azon a helyen, a hová állítják, kötelességét teljesíti, a sikernek nem szabad, nem lehet elmaradnia!

A hit! A hit! Ez az, ami megerősít és fölemel. Csak a hit képesíti és jogosít vezetésre, mert követni csak azt lehet, aki maga hisz a czélban. A haza jövőjébe, nemzetünk nagyságába vetett hit elődeink győzelmének záloga. az jövőendő földadatainkban való sikerünkben is föltétele: e hit nevében hívom föl munkára az Akadémiát, s Akadémiánk iránti bizalomra és szeretetre a nemzetet!

Ezután Heinrich Gusztáv főtítkárt méltaita títkári jelentése keretében, Toldy Ferencznek, mint az Akadémia első főtítkárának érdemét. Majd Léway József, az ősz költő szavalta el «Toldy Ferencz emlékezetére» című meleghangú szép ódáját.

Végül Riedl Frigyes ismertette szellemesen Toldy-nak, mint irodalomtörténetirónak és kritikusként korszakalkotó munkásságát. A szabadságharczot követő szomorú időkben — mondja Riedl — többen fordultak Toldyhoz azzal a kérdéssel, hogy mi fog történni? Toldy így felelt: «Bizom a magyar nyelv szépségében és a magyar nemzet életerejében». Ezzel a bizalommal nyújtjuk ime mi is ma Toldy Ferencznek emlékezésünk koszorúját.

*

Aknay Tibor: «Bende Gábor és egyéb rajzok» czímmel adta ki első könyvét. A csinos kiállítású kötet a Bende Gábor cz. elbeszélésen kívül, melytől a könyv is címét kapta, még tíz más tárczarajzot tartalmaz. Igénytelen, de bizonyos jóleső folyamatoszággal és itt-ott meleg lírikus hangulattal megírt apróságok ezek, amelyek inkább ügyes tollú s fogékony kedélyű műkedvelőnek, mintsem hivatásos írónak mutatják be Aknay Tibort. Rajzaiba szeretettel vegyíti az erdélyi patriárkális és kollégiumi élet kedves színeit («Bende Gábor», «A Kis Hús») s a nyelvből is kérizk valamelyes királyhágóntúli zamát. Könyvének nagyobb részében a katonai életnek, — melyet úgy látszik, jól ismer — apró-cseprő, inkább humoros jeleneteit és alakjait rajzolja találó színekkel. — A könyvet a «Patria» nyomatta, ára nincs jelezve.

Vaszary János képkiallítása.

Irta: *Divald Kornél.*

A Nemzeti Szalon néven ösmert művészeti társulatunk képvásár jellegű kiállításain kívül újabban, — főleg igazgatója, Ernszt Lajos buzgólkodásából, — azzal kötelezi le a művészet barátait, hogy képirásunk régibb és újabban mestereinek alkotásait külön kiállítások keretében összegyűjve mutatja be. Egy-egy festő művészi fejlődéséről és egyéniségéről így jóval tisztább képet nyertünk, mintha alkotásait csak időről-időre s a legkülönbözőbb irányú festmények özőnében szétszóva látnánk.

A legmodernebb irányok, a melyekkel közönségünk még ma sem tud föltétlenül megbarátkozni, így jóval érthetőbbek, mintha a képviselőik a régibb modoru s többnyire zajosabb hatású festmények közé keveredve jelennek meg alkotásaikkal. Vaszary János kiállítása is ezt bizonyította, a ki több mint tíz éve szerepel a műcsarnok kiállításain s bár nem minden küzdelem árán, korán keltette föl a kritika figyelmét. sőt ennek valóságoságát dédigetett kedvence is lett. Közönségünkben azonban úgy látszik, nem sokat bizott. Két vagy három esztendeje, hogy utolsó alkotását láthattuk.

Hogy hol járt azóta s min dolgozott, ez csak most válik nyilvánvalóvá, hogy régibb kiállításainkról már ösmert néhány művével együtt, a legutóbbi évek termését a Nemzeti Szalonba küldte. Fiatalabb mestereink sorában Vaszary legképzettebb s leginkább temperamentumos festőink egyike. Buzogó temperamentuma a torrása annak, hogy nem sokáig halad azon az úton, a melyet már kitaposott. Különböző irányú törekvéseinek gyümölcsseit nem élvezi nyugodalmas nyárspolgár módjára. Mindig új és új fegyvereket keres művészi küzdelmeihez s mihelyt ezeket kipróbálta, ismét más irányba csap.

Legalább most látható kiállításán ily hatással van ránk egyénisége. Az «*Arany kora*» című képe, mely Vénus szobra előtt virágáldozatot bemutató fiatal párt ábrázol s a melylyel először tűnt föl, a zöld színek káprázatos változatosságban megfestett színtóniája; mégis első sorban rajzának biztonságával tűnik föl, a melyet művészünk még müncheni tanulása folyamán sajátított el. Páris hatása érvényesül akt-tanulmányain, a melyeken helylyel-közöl színtetűt a színtelenséggel: a fehér és fekete szembeállítás a árnyalatainak gazdagsága mégis merőben festői hatásúvá teszük ilyenmő munkáit, a melyek, mint az olvasó nők, vagy a fürdő nő, nálunk szokatlanul decens felfogásokkal is kiválnak. A jó ízlés, a mely az új hatás keresése közben nem egyszer hagyja cserben festőinket, mindig erős oldala volt Vaszarynak. Őszinteségét sem tagadta meg soha s a környezet hatása, a melyben fest, amelyből tárgyait meríti, mindig egész közvetlenséggel érvényesül alkotásain. «*Részes aratók*» című képe a legmagyarabb zsánerfestmények egyike s emellett beállításában és felfogásában minden ízében modern.

A realisztikus felfogás, mely ezt a művét áthatja, számos későbbi képén apránként egészen a háttérbe szorul. Vaszary aighanem az iparművészeti kiállításainkról ősinert gobelinjei tervezése közben szokta meg a stílizálást, a mely azonban, minden ízében festői lévén egyénisége, az impressionizmushoz vezet. Ennek jegyében készültek tájkép-tanulmányai, a melyeket legutóbb Spanyolországban festett, valamint a különböző típusok, amelyeket a párisi élet forgatagából ragadott ki. A természetnek jóformán csak színekből fölolvastott kivonata érvényesül e képein, a melyek pompás színezése azonban mindenképen lebilincsel s képzeletünket csodás módon serkenti kiegészítő munkájára. Vaszary János még fiatal ember, innen a szertelenségek, amelyek egy-k-másik képén még ma is érvényesülnek, annélkül azonban, hogy bosszantókká válnának. Erős tudása, jó ízlése visszatartja a szemfényvesztéstől, a melynek nálunk az impressionista kritikusok oly gyakran felülnek.

A komoly tehetségek érvényesülését főleg ez a körülmény nehezíti meg nálunk a közönséggel szemben. S nyilván félrevezetői közönségünk közönye az oka annak, hogy fiatalabb mestereink oly sokat bujdosnak idegenben. Természetes, hogy az idegen hatásoknak külföldön a legjelesebb mester sem tud ellentállani. Vaszarynak is vannak ilyen exotikus képei, de ezekben is merő közvetlenséggel tükröződik vissza az élet. Több mint valószínű, hogy a fiatal mester a magyar művészet világában jelentőség dolgában csak nyerni fog, ha ez az élet, amely vásnain visszatükröződik, mindenkor és minden ízében magyar lesz.

A HÉTRŐL

A magyar tudományosság.

A múlt hét az Akadémia nagyhete volt. A magyar tudományos Akadémia életében évről-évre ez a hét jelenti a tavaszt, amikor tudományos életműködésének új erői jelentkeznek s amikor ezek az új erők a tudományos élet hivatalos és legfelsőbb rendű szervezetébe a maguk használhatóságuk szerint bevonatnak.

Úgy kellett tehát lennie, hogy a Magyar Tudományos Akadémia a múlt héten a maga működési szerveiben megújodott. Igaz-e, nem-e, mi nem tudjuk megállapítani. Hiszünk: igen. Nehány új taggal, fiatal tudóssal gazdagodott a magyar halhatatlanok oly díszes társasága. Egyébiránt nem tudjuk egész pontosággal kimutatni, mennyire terjed ez a megújulás.

Minden társaság, legyen az tudományos, kulturális, vagy akármilyen más, akár érdekszövetkezeti társaság is, évente egyszer, amikor évi munkálkodásának mérlegét felállítja, maga hívja ki a nyilvánosság ítéletét. Ez a helyes, ez a természetes módja a nyilvános ellenőrzésnek, a szorosán vett szakérdekeltségé az általánosan vett társadalmi ellenőrzésnek.

Az Akadémia egy esztendei lezárt munkásságának tudományos ellenőrzéséről mi lemondunk. Hagyjuk ezt az arra hivatottaknak, a tudományos világ megállapodott tekintélyű képviselőinek. Mi a magyar társadalom ellenőrzésének adunk hangot, amikor kérdezzük: mit csinált a Magyar Tudományos Akadémia a lefolyt esztendőben, magasrendű hivatását hogyan töltötte be? A feleletet mi csak egyoldalúan adhatjuk meg. Abból a szempontból, hogy vajjon mennyire töltötte be eme legfelsőbb tudományos intézményünk társadalmi hivatását?

Hát kérem, hiszen ez is a punctum saliens. Mert, hogy a Magyar Tudományos Akadémia a maga elvont tudományos életét, hogy ne mondjuk, eszményi tudományossággal éli le, az kétségbevonhatatlan. Halhatatlan tudósaink tudományos kutatásokkal és e kutatások eredményeivel gyarapítják a magyar tudományosságot s valahány elágazása van a tudomány, minden irányban találkoznak igen fontos tanításokkal. Csakhogy a magyar társadalom részéről még ezek a tudományos eredmények is elérhetetlenek.

De hiszen ez a dolog természetéből folyik. A Magyar Tudományos Akadémia a maga társaságos életében nagyon is kimérten, kötött formák közt intézi el a tudományos kérdéseket. A tudások újabb felfedezéseit, az újabb kutatások eredményeit, az újabb tudományos gondolkodás megállapodásait nem viszi a nyilvánosság elé. Ott őrizi meg az akadémiai épület nagy falai között s ezzel szinte hermetice elzárja azokat a társadalomtól, amelynek pedig nincs ideje arra, hogy a tudományos eredmények megismerése céljából akadémiai üléseket látogasson.

Hogy világosan megértsük magunkat, mindjárt megmondjuk, hogy hol itt a hiba és miben keresendő az orvoslása?

Azt látjuk, hogy a tudományos világban gyakran merül fel egy-egy kérdés, amely hirtelen érdekelni kezdi a társadalmat is. Az ilyen kérdéseket hirtelen fölkapja a közérdeklődés kifejezője: a napi sajtó. És ekkor megindul e kérdés körül a vita. Az újság, a napi sajtó azonban rendszerint csak felületesen kezeli ezeket a felvetődött tudományos kérdéseket s így a társadalom a kérdés lényegére, tudományos jelentőségére és igazi értékére nézve a legbizonytalanabb és a legkétesebb fogalmak és ismeretek birtokába jut. Mennyire más irányt vennének az ilyen viták, ha az Akadémia a maga tudományos felkészültségével belé szólna, szakvéleményét kifejezésre juttatná, ha egyáltalán gyakorlati vezet. Irányító szerepet vállalna a fejlődő tudományosság napi kérdéseinek megvitatásában. Ehelyett azt tapasztaljuk, hogy a Magyar Tudományos Akadémia valóságos időszinkráziával viselkedik e vitatkozások iránt, mihelyt valami ilyen eszmecsere a nyilvánosság előtt megindul s abba akaratán kívül valamely tagja révén belekeveredik, mint testületnek gondja van rá, hogy azonnal kivonhassa magát az eszmeharczából. Mintha talán a prestizsét féltene.

Nem, nem, erről szó sem lehet. De hát akkor mért van ez így? Minden eszmei harc, küzdelem az eszmék tisztázódásához vezet. Mért nem ragadja a mi nagyhivatású és szépmultú Akadémiánk kezébe a vezetést az irányítást? Mért nem áll oda az élet áramlásába? Mennyire más képe volna a magyar tudományos életnek, mennyire tisztultabbak volnának a tudományos felfogások.

Különben is felhívjuk a Magyar Tudományos Akadémia figyelmét egy fontos társadalmi jelenségre, amely a tudományosságból fejlődött. Ma mindenütt hódítani kezd a természettudományos gondolkodás. Egy nagy eszmei áramlat és tudományos fegyverzetben jelentkező harc indult meg. Hívei, harcossai különbözőképpen nevezik magukat. Leginkább szeretik a szabadgondolkodó-nevet.

Ezek a szabadgondolkodók tagadnak régi tudományos igazságokat, klasszikus erkölcsi törvényeket, megdöntenek tudományos rendszereket. Rendben van. A tudomány gyakran verte le önmagát. Galilei a maga tudományos elméletével a föld mozgásáról, régi tudományos elméleteket semmisített meg. De vajjon legfőbb tudományos intézményünknek, az Akadémiának mi a tudományos véleménye ezekről a szabadgondolkodó tanokról? Mert van véleménye róluk. De mért nem hirdeti? Mért nem áll sorompóba? Gyönyörű tudományos harc volna az, tisztázná az eszméket és megtisztítaná a tudományt a tudománytalanoktól.

Mert Tolsztoj mondja: «Annakelőtte úgy volt, hogy a szabadgondolkodó olyan ember volt, aki a vallás, a törvény és az erkölcs elveiben nevelkedett és maga nagy fáradság és küzdelem árán jutott el a szabadgondolkodásig; de most egy új typusa kezd feltűnni a született szabadgondolkodóknak, akik fölcseperednek anélkül, hogy csak a híréit is hallották volna annak, hogy az erkölcsiségnek és a vallásnak is vannak törvényei, hogy vannak tekintélyek; s akik egyenesen a mindent tagadás elveiben, vagyis vadon nőnek fel.»

Csakugyan itt az ideje, hogy a Magyar Tudományos Akadémia a maga tudós véleményével megjelenjék a társadalom előtt, tanítson, oktasson, vezessen irányítson, a tudomány templomából verje ki a filiszteusokat, a tudománytalanokat. Gyujtsa meg a tudományosság fátyelét és világítsa be azokat az aknába is, amelyekben a tudományos igazságokat kereső magyar társadalom csak lassan, téveteget lépésekkel tud előre haladni. Amíg a Magyar Tudományos Akadémia nem vállalja ezt a szerepet, addig a tudománytalanok szabadon szélhámoskodhatnak. *Helikon.*

A Jókai-kultusz. A Petőfi-Társaság illusztris elnöke, *Herczeg Ferencz* és a Petőfi-Társaság illusztris tagja, *Lampérth Géza*, a héten Debreczenben Jókai szellemét idézték a maguk költői géniussával. A debreczeni szellemidézés különösnek kellene, hogy tessenék, ha irodalmi életünkben is nem szoktak volna már hozzá a különlegességekhez. Milyen groteszk az gondolnunk is s az idegen ember hogy megcsodálna bennünket érte, ha megtudná, hogy Magyarországon idézni kell a Jókai szellemét, hogy ez a szellem nem lebeg állandóan közöttünk, mint ahogy körülleg bennünket a levegő és besügőző a napfény. Pedig ez a szomorú igazság. A mi nagy Jókaink emléke hidegen hagyja ma a szíveket. Aki egy könyvtárt ajándékozott nemzetének, aki ezzel a dús könyvtárral a szellem olyan örökségéhez juttatta a kis magyar irodalmat, aminővel csak kevés nemzeti irodalom dicsekedhetik, ez a halhatatlan lélek, ez a soha el nem porladó szív, ez az örökké lobogó géniusz, ez a határokat nem ismerő fantázia, ez a jövendő évszázadokba látó tudás, ma idegenebbnek látszik a magyar társadalom előtt, mint az idegen irodalmak bármelyik kis epigon szelleme. Vajjon miért van ez így? Miért? Szinte keserű nevetés rá a válasz. Miért? Mert ez a nagy ember is ember volt, szívében nagygyérű, igaz ember s aki nem akart isten lenni, amivé az emberi hazugság akarta kárhoztatni. Istenem, minő kis társadalom a miénk! A költőnek nem tudjuk megbocsátani, hogyha kedvenc étele, tészem, a töpörtös csusza, mert az kedvenc étele még vagy tíz millió embernek nagy Magyarországon; már pedig a költő ne legyen hasonlatos más földi emberhez. A költő éljen nap sugarából, rózsáilattal. Hát kérem, ez nevétséges, ez őskori gondolkodás, amely nagyon marasztaló ítéletet mond a fejünkre. *Herczeg Ferencz* és *Lampérth Géza*, amikor Debreczenben Jókai szellemét idézték, egyúttal kemény ítéletet is mondtak ezzel a mi kicsinyes társadalmunkra. Hiszszük, hogy a társadalom be fogja látni a maga nagy bűnét a minden idők örök-dicsőségű költőjével szemben és legyőzve magában gyarló köznapi érzéseit, vezekelve fog hódolni Jókai szelleme előtt, amely örökkévaló lesz e földön. A halhatatlan költő pedig bocsássa meg a mi halandó gyarlóságunk apró fellázadását az ő emberi mivolta ellen.

A tulipán. A tulipán, vagy helyesebben a *tulipánt* divatos virág lett. A nemzeti érzés fakasztotta ki piros szirmai e kora tavaszi napokban. A tulipán e népszerűsége különféle vitára adott alkalmat a tulipán eredetére vonatkozólag. Sokan csodálkozva kérdezték: miért magyar virág a tulipán? Európai népszerűsége tudvalevőleg Hollandiából indult ki. Hollandia horribilis számu aranyakat fizetett annak idején a tulipán-hagymáért s ha más czímen nem, hát már ezért is hollandi virág a tulipán. Pedig mégis magyar virág az. Körülbelül úgy kell ezt érteni, hogy amennyire magyar szó például, a *templom*, a *kántor*, a *krajczár*, pedig magyar szó valamennyi, bár az eredetük idegen, ép olyan magyar virág a tulipán. Magyarrá lett, azzá nevelte az érzésünk, évszázadokon keresztül megszoktuk a magunk virágának. Ott is szerepel a díszítéseinken, a kezdetleges festésű ládáinkon, amelyekre a nép a maga képzeletének színes virágait festi rá, a tárgyainkon stb. *Munkácsy*, a magyar festőművészet legnagyobb géniusza a tulipános ládák festésével kezdte meg szédületes pályáját. Voltaképpen a tulipán indiai eredetű növény, szóval, keleti virág. Hozzánk a törökök hozták be a török hódoltság idején. Piros színe előttünk a magyar lélek örök lángolását fejezi ki.

Az amerikai magyar görög katolikusok kongressusa. Különös bizony, egy nagy darab magyar világ van odaát a tengeren túl. A mi véreink tusakodnak az étellel, küzdenek a kenyérért, amelyet idehaza nem termett nekik ez az aranykalász-tengert ringető, drága hazai föld. És szinte belemeg a szívünk, amikor elszakadt édes testvéreinknek idegen földön való nagy küzködéseiről olvasunk. Most is azt olvassuk az amerikai magyar lapokban, hogy amerikai magyar görög katolikus testvéreink kongresszusa készülnek, amelyen a maguk hitéleti viszonyaik és a szükséges intézkedéseket akarják megbeszélni. Úgy olvassuk, hogy sok mindenféle akadály gördült e kongresszus megtartása elé, belső torzalkodások és egyéb ebből származott bajok. Az amerikai magyar görög katolikusok megoldandó kérdései közt ott szerepel első sorban a püspökség felállításának kérdése. Kívánjuk, hogy ez a kérdés, valamint a többi is szerencsés megoldást nyerjenek s hogy a megoldás egyúttal a magyarságnak győzelmét is jelentse a messze tengeren túl.

A SZERKESZTŐSÉG ÜZENETEI.

Sz. L. Budapest. («Dal a muskátlis kis ablakról.») Kedves, úde lelkű vers; kár, hogy a köntöse nem harmonizál itt-ott a tartalommal. Némi simitással szívesen látnók viszont, esetleg egyebet is. A szíves üdvözlétel köszönjük.

V. J. («Modern ifjúság.») Egy-két ügyes megfigyelés — sajnos — ennyi az egész, a mit javára írhatunk. Írói készsége, jellemző ereje még nagyon fogyatékos. Hóse, Páli úr, rövid egy oldalon *ötször* mondja szíve hölgyének: «Nagyszerű Ruzsi, fenomenális!...» Mit szólna hozzá, az ezt nyomtatásban olvasni?

M. E. («Tavaszi hangok.») Verse így kezdődik:

Itt a tavasz, hajahó!

A mostani megbízhatatlan időjárás könnyen megtréfálhatná Önt azzal, hogy imígyen rimelne rá fenti sorára:

Fúj a szél, esik a hó!

Persze, ha kiadnók becses zöngeményét. No de ettől nem kell tartania!

H. S. («Hazajön Rákóczi» stb.) Az első kettőnek jóleső meleg magyaros a hangja, de a kifejezésekben fiatalos heve túlvirágos mezőkre ragadja szerzőt «Villámfényű vihar kialvóban lobban...» — «Fagyos kősa szellet...» — «Verdesi az ormot döngő vihar szója...» stb. — Az ilyen erőltetett és túldíszített szárnyak nem emelik, inkább földre húzzák a repülő vagyó gondolatot. A harmadik apróság leggyeesebben csendül, csakhogy ezt a kis szentimentális témát a kis kadétról és az öreg generációról már túlon-túl elkopatták a *zsúr-pótlak*. Maradjon inkább az első hang mellett s egyszerűsége törekedve sikert arathat.

Kéziratokról, melyek e hét folyamán érkeztek, jövő számunkban mondunk véleményt.

A magyar királyi államvasutak téli menetrendje.

Vonatok indulása Keleti p.-údvarral.

Érvényes 1905 október hó 1-étől 1906 május hó 1-ig.

Délrelejt				Délután			
vonat-szám	óra	percz	vonat-nomsz.	vonat-szám	óra	percz	vonat-nomsz.
28	6 20	szv.	Triest, (Nagy-Kanizsa Szabadka	8	12 20	szv.	József, Wien, (Szombathely
10	6 45	gyv.	Wien, Graz, Sopron	310	12 35	szv.	Hatvan, (Sátorajauhely
906	7 00	gyv.	Szabadka	320	1 30	szv.	Gödöllő
302	7 10	szv.	Rutka	1 08	1 50	gyv.	Fehring, Graz
903	7 15	szv.	Belgrád, Brod (Gyulafehérvár Nagyszobon Kolozsvár, Tóvis	912	1 55	szv.	Szabadka, B.-Brod (Arad, Bukarest 1)
604	7 25	gyv.	Máramarossziget Fehring, Graz	4	2 10	szv.	Wien, Páris
1302	7 35	szv.	Kassa, Lemberg, (Máramarossziget	404	2 15	szv.	Kassa, Lemberg
402	7 4	szv.	Kassa	20	2 25	szv.	Bieske
1508	7 50	szv.	Gödöllő	312	2 25	szv.	Hatvan
318	8 0	szv.	Torino, Róma, (Pécs, Vinkovce	504	2 35	gyv.	Kolozsvár, Tóvis, (Szatmár-Németi
1092	8 00	gyv.	Arad, Brassó (Zágráb, Flume, Pécs, Vinkovce	510	2 40	szv.	Szolnok
603	8 10	szv.	Arad, Brassó (Zágráb, Flume, Pécs, Brod	1303	3 00	gyv.	Pécs, Eszék, (Gyékényes
1006	8 15	szv.	Munkács, (Máramarossziget	904	3 20	szv.	B.-Brod, Belgrád, (Konstantinápoly
408	8 35	szv.	Wien, Graz, Sopron (Kolozsvár, Brassó,	16	4 30	szv.	Rutka, Berlin
2	8 50	gyv.	Máramarossziget, (Stanislaw	322	5 24	szv.	Gödöllő
506	9 00	szv.	Rutka, Berlin (Kiskőrös	308	5 35	szv.	Rutka, Berlin
306	9 35	szv.		608	5 45	szv.	Kolozsvár, Brassó
944	11 15	szv.		314	6 25	szv.	Hatvan
				944	6 35	szv.	Kiskőrös
				1004	6 50	gyv.	Zágráb, Flume, (Róma, Torino
				1706	7 05	szv.	(Stanislaw
				22	7 25	szv.	Bieske, Triest
				324	8 25	szv.	Gödöllő
				1008	8 30	szv.	Zágráb, Flume, (Pécs, Brod
				1510	9 00	szv.	Kassa, Csorba
				502	9 15	gyv.	Kolozsvár, (au Bukarest, Stanislaw
				406	9 40	szv.	Lemberg, Kassa, (Máramarossziget
				1304	9 40	szv.	Fehring, Graz
				608	10 00	szv.	Arad, Brassó
				9	10 10	szv.	Belgrád, Eszék, (Bosna-Brod
				12	10 30	szv.	Wien, Páris
				378	11 10	szv.	Rutka, Szerence

Vonatok indulása Budapest-Józsefvárosról.

3307 7 00 szv. Pécel

Vonatok érkezése Keleti p.-údvarra.

Érvényes 1905 október hó 1-étől 1906 május hó 1-ig.

Délrelejt				Délután			
vonat-szám	óra	percz	vonat-nomsz.	vonat-szám	óra	percz	vonat-nomsz.
645	5 00	szv.	Mária-Radna, (Arad, Nagyvárad, Debreczen	819	12 10	szv.	Gödöllő
327	5 20	szv.	Berlin, Rutka (Stanislaw, (Máramarossziget	301	12 4	gyv.	Berlin, Rutka (Wien, Sopron, (Szombathely
1707	5 45	szv.	Belgrád, Bosna-Brod	903	1 0	gyv.	Konstantinápoly, (Belgrád, B.-Brod Bukarest), Arad
909	5 45	szv.	Brassó, Arad (Bieske, Gyékényes	601	1 10	szv.	(Gyékényes, (Eszék, Pécs
607	6 10	szv.	Lemberg, Kassa, (Máramarossziget	1901	1 30	szv.	Lemberg, Kassa (LondonPárisWien
19	6 15	szv.	Wien, Triest	503	1 50	szv.	Tóvis, Kolozsvár, (Szatmár-Németi
-05	6 35	szv.	Brassó, Kolozsvár (Pécs, Gyékényes	1307	2 10	szv.	Graz, Fehring
11	6 40	szv.	Gödöllő	313	3 10	szv.	Hatvan, Szerence
507	7 10	szv.	Hatvan	321	5 40	szv.	Gödöllő
913	7 10	szv.	Hatvan	15	6 35	szv.	Győr
1303	7 25	szv.	Hatvan	505	6 40	szv.	(Brassó, Kolozsvár
317	7 35	szv.	Hatvan	201	7 50	gyv.	(Paks, Adony- (Pusztaszabolcs
309	7 35	szv.	Hatvan	1021	7 50	szv.	(Flume, Zágráb, (Brod, Pécs
201	7 50	gyv.	Hatvan	1005	8 10	szv.	Wien, Páris
1021	7 50	szv.	Hatvan	1503	8 15	szv.	Csorba, Kassa
1005	8 10	szv.	Hatvan	311	8 45	szv.	Hatvan
1503	8 15	szv.	Hatvan	1003	8 50	gyv.	(Torino, Róma, (Flume, Zágráb
311	8 45	szv.	Hatvan	509	9 05	szv.	Szolnok
1003	8 50	gyv.	Hatvan	13	9 10	szv.	Győr
509	9 05	szv.	Hatvan	37	9 45	szv.	Hatvan, Rutka
13	9 10	szv.	Hatvan	911	9 50	szv.	Szabadka
37	9 45	szv.	Hatvan	27	10 15	szv.	(Nagy-Kanizsa, (Triest
911	9 50	szv.	Hatvan				
27	10 15	szv.	Hatvan	1001	9 05	gyv.	(Wien, Páris
				303	9 10	szv.	Berlin, Rutka
				903	9 30	szv.	Wien, Graz
				603	9 35	gyv.	(Nagy-Szobon, (Máramarossziget
				1301	9 50	szv.	Graz, Fehring
				403	10 00	szv.	Lemberg, Kassa, (Máramarossziget
				903	10 00	szv.	Szabadka
				323	10 40	szv.	Gödöllő

Vonatok érkezése Budapest-Józsefvárosra.

3297 6 00 szv. Pécel

A „Magyar Világ“ előfizetési árai: Egész évre 10 korona, félévre 5 korona, negyedévre 2 korona 50 fillér.

Ismert és jónévű cézektől hirdetéseket jutányos díjazás mellett elfogad e lap kiadóhivatala.

Vonatok indulása Nyugoti p.-údvarról.

Érvényes 1905 október hó 1-étől 1906 május hó 1-ig.

Délrelejt				Délután			
vonat-szám	óra	percz	vonat-nomsz.	vonat-szám	óra	percz	vonat-nomsz.
102	1 00	szv.	Wien, Páris, (Ostende, Lenon	6104	12 05	szv.	Czegléd, Szolnok
140	5 45	szv.	Palota-Ujpest	126	12 15	szv.	Palota-Ujpest
150	6 20	szv.	Dunakeszi-Alag	1108	12 40	szv.	Nagy-Maros
712a	6 35	szv.	Szolnok, Szeged	108	1 10	szv.	Dorog
1102	6 45	szv.	Esztergom	105	1 45	szv.	Wien, Páris
148	6 55	szv.	Palota-Ujpest	4114b	2 05	szv.	Piliscsaba
602	7 05	szv.	Lajosmizse,	126	2 15	szv.	Párikány-Nána
404	7 20	gyv.	Zsolin, Berlin	160	2 20	szv.	Palota-Ujpest
104	8 00	szv.	Wien	704	2 25	gyv.	Bukarest, Bázias
102	8 05	szv.	Dunakeszi-Alag	120	2 35	szv.	Ersekújvár
712	8 20	szv.	(Temesvári, Karán-	4101	2 40	szv.	Esztergom
116	9 20	szv.	Wien, Berlin	720	2 45	szv.	Czegléd
154	9 35	szv.	Palota-Ujpest	6002	2 55	szv.	(Lajosmizse, (Kecskemét
208	9 40	gyv.	Bukarest,	162	4 15	szv.	Palota-Ujpest
156a	11 25	szv.	Palota-Ujpest	130	4 25	szv.	Nagy-Maros
				714	4 30	szv.	Szeged
				164	6 10	szv.	Palota-Ujpest
				124	6 20	szv.	Párikány-Nána
				4106	6 40	szv.	Esztergom
				1406	6 45	gyv.	(Zsolin, Berlin, (Pozsony
				710	6 55	szv.	Bukarest, Bázias
				6014	7 25	szv.	Lajosmizse
				166	7 40	szv.	Palota-Ujpest
				1327	7 50	szv.	Vác
				168	8 30	szv.	Palota-Ujpest
				118	10 00	szv.	Wien, Páris
				706	10 10	gyv.	Bukarest, Bázias, (Szeged, Bázias,
				714	10 20	szv.	Kiskunfélegyháza
				1408	10 30	szv.	Zsolin, Berlin
				9027	11 20	keleti	Belgrád,
				702a	11 30	keleti	Konstantinápoly

A vonatok indulása Buda-Osászárfürdő kitérőről.

4002	6 14	szv.	Esztergom	4008	12 20	szv.	Dorog
				4040	1 55	szv.	Piliscsaba
				4004	2 29	szv.	Esztergom
				4006	6 30	szv.	Esztergom

Vonatok érkezése Nyugoti p.-údvarra.

Érvényes 1905 október hó 1-étől 1906 május hó 1-ig.

Délrelejt				Délután			
vonat-szám	óra	percz	vonat-nomsz.	vonat-szám	óra	percz	vonat-nomsz.
701b	12 50	keleti	Konstantinápoly, (Bukarest	1550	12 05	szv.	Palota-Ujpest
143	5 35	szv.	Dunakeszi-Alag	155	12 55	szv.	Palota-Ujpest
3101	6 15	szv.	Szolnok, Czegléd	703	1 15	gyv.	Bukarest,
143	6 25	szv.	Palota-Ujpest	103	1 40	szv.	Bázias
1407	6 35	szv.	Wien, Zsolin	708	1 40	szv.	Páris, Wien
217	7 05	szv.	Párikány-Nána	1507	2 10	szv.	Dunakeszi-Alag
709	7 15	szv.	Bukarest,	601	2 35	szv.	Kecskemét,
1107	7 25	szv.	Bázias	157	3 05	szv.	Palota-Ujpest
147	7 35	szv.	Palota-Ujpest	129	3 55	szv.	Nagy-Maros
117	7 45	szv.	Páris, Wien	6103	4 15	szv.	Szolnok, Czegléd
9013	7 50	szv.	Lajosmizse	4103	4 30	szv.	Esztergom
149	8 00	szv.	Dunakeszi-Alag	161	5 40	szv.	Palota-Ujpest
131	8 10	szv.	Párikány-Nána	713	5 55	szv.	Wien, Berlin
713	8 25	szv.	(Kiskunfélegyháza	107	6 30	szv.	Bukarest, Bázias,
4101	8 35	szv.	Esztergom	163	6 5	szv.	Temesvár
151	9 10	szv.	Dunakeszi-Alag	405	7 40	gyv.	Palota-Ujpest
1403	9 25	gyv.	Berlin, Zsolin,	711	7 10	szv.	Wien, Berlin
153	10 20	szv.	Palota-Ujpest	4109	8 10	szv.	Piliscsaba
119	10 50	szv.	Ersekújvár	165	8 20	szv.	Palota-Ujpest
713	10 55	szv.	Szeged	125	8 45	szv.	Nagy-Maros
				167	9 03	gyv.	Wien, Páris
				4105	9 15	szv.	Esztergom
				1405	9 45	szv.	Berlin, Zsolin
				167	10 15	szv.	Palota-Ujpest
				1297	10 45	szv.	Szeged-Szolnok
				9014	10 55	keleti	Konstantinápoly,
							Belgrád
							(London,
							Ostende,
							(Páris, Wien
							(Kecskemét,
							Lajosmizse

A vonatok érkezése Buda-Osászárfürdő kitérőre.

4007	7 17	szv.	Dorog	4003	4 39	szv.	Esztergom
4001	8 45	szv.	Esztergom	4009	9 19	szv.	Piliscsaba
				4005	9 22	szv.	Esztergom